

ЗАХИСТ МУЗЕЙНОЇ СПАДЩИНИ У РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Зуєвич Оксана, науковий співробітник, Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, oksanazyevich@gmail.com

У сучасному світі роль музеїв є важливою та необхідною для всього суспільства інституцією, яка формує модель світу, розуміння життя в соціумі та формує фундаментальні цінності, надає інформацію про події минулого та сучасності, інтерпретує її відповідно до цінностей певного суспільства.

Відповідно до Закону України «Про музеї та музейну справу» 1995 р. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 25, ст. 191) Документ 249/95-ВР, чинний, поточна редакція – Редакція від 25.09.2020, підстава — 849-ІХ), музей — це науково-дослідний та культурно-освітній заклад, створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних предметів та музейних колекцій з науковою та освітньою метою, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини (стаття 1 першого розділу).

Воєнні часи завжди були складні для культурної та наукової спадщини: руйнування музеїв, пам'яток архітектури, архівів, бібліотек — все це є невіддільним складником війни. Наразі безпекою музеїв України опікується орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах культури та мистецтв, у межах своїх повноважень, зокрема здійснює контроль за діяльністю музеїв, заснованих на державній та комунальній формах власності, за станом обліку, зберіганням, охороною, використанням та переміщенням музейних предметів Музейного фонду України, що зберігаються в музеях незалежно від форми власності [1]. У разі настання обставин непереборної сили або наявності загрози знищення, втрати, пошкодження чи руйнування музейних предметів державної частини Музейного фонду України рішення про їх передання на постійне або тимчасове зберігання, зміну строку тимчасової передачі або повернення таких предметів, переданих на тимчасове зберігання за межами України з метою Експонування на виставках, проведення реставрації або наукової Експертизи, ухвалюється Мінкультури [2]. Та не варто забувати, що під час війни всі процеси ускладнюються, тому до дій Міністерства культури залучаються партнери, зокрема зарубіжні.

З проблемою убезпечення культурної спадщини від наслідків воєнних дій Україна стикається не вперше. У часи Другої світової війни Україна теж опинилася в складних умовах для культурної спадщини, охоплена нацистською окупацією, вона була змушена рятувати пам'ятки історії. Тоді у цьому допоміг Український історичний кабінет у Чехословаччині, який приймав матеріали, документи, листи, звіти, протоколи на зберігання з України впродовж 1939–1943 рр., зокрема таких відомих діячів, як Ю. Тищинко, М. Обідний, М. Тимченко та багатьох ін. — «окремі українські установи та приватні особи, розуміючи, що їхні архіви можуть загинути під час військових дій та евакуації передавали свої матеріали до Українського історичного кабінету на депозитне зберігання» [3].

Наразі історія повторюється: щоб врятувати документи, пам'ятки, історичну спадщину більшість музеїв були змушені передати свої експозиції, фонди в безпечні місця. Долучаються з допомогою Польські колеги з Національного музею у Варшаві, які координують українських музейників, Музей історії польських євреїв Полін, Міністерство культури Польщі з проханням допомогти звернулися до польської філії Міжнародної ради музеїв (МРМ) [4].

У складних сучасних умовах ми маємо, подбати про збереження власної культури та історичної пам'яті, зробити все можливе для захисту культурних цінностей, що зберігаються в музеях, водночас не забуваючи про розвиток духовності, культури, освіти. Музей для дітей — це урок історії про минуле, яка поєднується з сьогоdnішнім життям, місце, де зберігається пам'ять про традиції, звичаї, здобутки нації, де можна відслідкувати послідовність історичних подій, зрозуміти свою роль у соціумі. Діти, які на сьогодні повністю занурені в новини воєнних дій, які розуміють набагато більше ніж хотілося, бачать багато болю та страждань, окрім того мають бачити власну історію, яка навчатиме їх аналізувати минуле й будувати майбутнє. Сьогодні змушує нас замислитися над історією свого народу та її майбутнім. Саме тому, попри умови воєнного часу, станом на 20.05.22 р. у місті Києві відновили свою роботу багато музеїв, з переліком яких можна ознайомитися на порталі КМДА https://kyivcity.gov.ua/kultura_sport_dozvillia/muzei/.

Один з таких музеїв, який відновив свою роботу — це Національний музей народної архітектури та побуту (вул. Академіка Тронька (Пирогово), який наблизить відвідувачів до пам'яток минулого, там зберігаються знаряддя праці, побутові речі, глиняний посуд, кераміка, прикраси тощо. На території скансену — понад 300 пам'яток народного будівництва XVI–XX століть. Хатки, комори, кринички — усі як є атрибути давнього українського села. А ще на території музею є шість церков, які збереглися до сьогодні та в яких щонеділі відбувається служба [5]. На території музею можна з великим задоволенням прогулятися стежками історико-етнографічних регіонів України: Полісся, Слобожанщини та Полтавщини, Карпат, Наддніпрянщини, Поділля та Півдня й зануритися в атмосферу минулого [6].

До фондів музею належать найрізноманітніші експонати: народний одяг, тканини, меблі, вироби столярів, гончарів, ковалів, народний живопис, музичні інструменти тощо. Музей дбає про розвиток народних ремесел, сприяє відновленню давніх традицій, ознайомлює молоде покоління з історією та культурою власної країни.

Для тих, хто в умовах воєнного стану не може відвідати музей безпосередньо, на сайті музею розміщено онлайн-виставки. «Вишиваний оберіг» демонструє фото вишиванок з різних куточків України з єдиним і не повторюваним орнаментом, стилем, технологією вишивання. Виставка «Квітуче Полісся Марії Примаченко» представляє творчий доробок художниці. Окрім

того, можна переглянути фондову збірку світлин першої половини ХХ — початку ХХІ століття НМНАПУ.

Цікавим і захоплюючим буде відвідування розділу «Етно цікавинки» де можна ознайомитися з історією Великодніх рушників, серветок, скатертин, передивитися майстер-клас писанкарства із виготовлення писанок у домашніх умовах із воском. На превеликий жаль, наразі музей не проводить ярмарки.

Отже, перебуваючи в умовах війни, музеї України, не зважаючи на сьогоднішні реалії життя, продовжують виконувати свою місію в суспільстві. Але вони не завжди можуть самотужки протистояти тим викликам, які постають перед ними, і тому потребують допомоги від суспільства, держави, громадських та міжнародних організацій, особливо в період війни.

Список літератури

1. Про музеї та музейну справу: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 25, ст. 191. Розділ V. Управління і самоврядування музеїв, гарантії прав і законних інтересів їх працівників. Стаття 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про затвердження Положення про Музейний фонд. Порядок передачі музейних предметів: Постанова Кабінету міністрів України від 20 липня 2000 р. N1147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2000-%D0%BF#Text>

3. Палієнко М.Г. Архівні центри української еміграції (створення, функціонування, доля документальних колекцій). Київ: Темпора, 2008. С. 255–256.

4. Музейна спільнота мобілізується для допомоги українським колегам. URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/node/2116>

5. Шевченко Вікторія. Відродити «Пирогів»: як осучаснюється унікальний музей. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-yakisne-zhyttia/3326627-vidroditipirogiv-ak-osucasnuetsa-unikalnij-muzej.html>

6. Музей просто неба у Пирогові. URL: <https://www.pyrohiv.com/news/onlayn-vistavka-vishivaniy-oberig-.html>